

Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun Sosyal Bilgiler Dersi Bağlamında Değerlendirilmesi *

Evaluation of the Geopolitical Location of Turkey in The Context of Social Studies School Subject

Ömer SEMİZ **
İlhan TURAN ***

Öz

Bu çalışmayla, Sosyal Bilgiler dersinde jeopolitik konumun önemini ortaya koymak; 2018 Sosyal Bilgiler öğretim programında ne şekilde yer aldığını belirlemek amaçlanmıştır. Bu doğrultuda “Türkiye'nin jeopolitik konumuna ilişkin içerik 2018 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında nasıl yer almaktadır? Türkiye'nin jeopolitik konumuna ilişkin içerik ders kitaplarında nasıl şekillenmiştir? Sosyal Bilgiler öğretiminde Türkiye'nin jeopolitik konumunun içeriği ve işleniş biçimi ile ilgili öğretmenlerin görüşleri nelerdir?” sorularına cevap aranmıştır. Bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımlarından doküman incelemesi ve veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Elde edilen bulguların çözümlenmesinde betimsel analiz ve içerik analiz yöntemleri kullanılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin, Türkiye'nin jeopolitik konumunun önemine vakıf olmasına rağmen ve öğretiminde güçlük çektiğine ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Jeopolitik, Sosyal Bilgiler Öğretimi, Öğretmen Görüşleri, Sosyal Bilgiler Ders Kitapları

Abstract

The aim of this study is to demonstrate the importance of Geopolitical location in Social Studies school subject; it is aimed to determine how it is included in the 2018 Social Studies curriculum. To this end, answers to following questions has been sought: “How is the content of Turkey's geopolitical location included in the 2018 Social Studies curriculum? How has the content of Turkey's geopolitical location been shaped in the textbooks? What are the teachers' views on the content and the way Turkey's geopolitical location is dealt with in Social Studies teaching?” In this study, document analysis and semi-structured interview form, which are qualitative research methods, were used. Descriptive and content analysis methods have been used in analyzing the findings of the study. The study also concludes that teachers are knowledgeable about the importance of Turkey's geopolitical location but have difficulty in conveying it to the students.

Keywords: Geopolitics, Social Studies Teaching, Teacher Views, Social Studies Textbooks

* Bu çalışma, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde Prof. Dr. İlhan TURAN danışmanlığında Ömer SEMİZ tarafından sunulan “Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun Sosyal Bilgiler Dersi Bağlamında Değerlendirilmesi” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Bu çalışma için araştırma için Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulundan (15.06.2021 tarih ve 2021/155 toplantı karar sayısı) etik onay alınmıştır.

** Y. Lisans Öğrencisi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı,
e-posta: omer_semiz19@erdogan.edu.tr,

ORCID: 0000-0002-4921-7249

*** Prof. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı,

e-posta: ilhan.turan@erdogan.edu.tr,

ORCID: 0000-0001-5690-8550

188

Gönderim Tarihi / Submitted: 28.02.2023

Kabul Tarihi / Accepted: 24.05.2023

Atf Bilgisi / Cite As: Semiz, Ömer & Turan, İlhan (2023), “Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun Sosyal Bilgiler Dersi Bağlamında Değerlendirilmesi”. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 188-215.

Bu makale araştırma ve yayın etiğine uygun şekilde hazırlanmış ve intihal taramasından geçmiştir.

1. Giriş

Büyük egemen devletler, gücünü korumak veya arttırmak amacıyla değişik jeopolitik konum teorileri ortaya atmıştır. Kimi devletler denizlere hâkim olursak dünyaya hâkim oluruz, kimi devletler hava sahasını kontrol edersek dünyayı kontrol ederiz, kimi devletler de kara-kenar kuşak teorileri ile hâkimiyet sağlama peşine düşmüştür. Biz de ise geçmişten beri insan faktörü hep önemli olmuştur. Tarihte 17 büyük devleti kurmuş Türk Milleti 21. asırda büyük devletler arasında yer almak için kendi ülkesinin öz potansiyelini bilen eğitilmiş insanlar yetiştirmek zorundadır. Böyle bir nesli yetiştirmede ilk ve ortaokullarda okutulan Sosyal Bilgilerin dersinin önemi son derece yüksektir. İyi vatandaş yetiştirmek, devletin istediği bireyleri yetiştirme üzerine kurulu olan bu ders: 21. yy.da sosyal bilimlerin öneminin artmasıyla, Sosyal Bilgiler dersinin değeri her zamankinden fazla olmuştur. Vatanını seven, koruyan, yürekten inanan insan tipi ancak erken yaşlarda Sosyal Bilgiler dersi öncülüğünde yetiştirilebilir. Sosyal Bilgiler dersi programında yer alan “vatanseverlik” değeri ve vatan-millet sevgisi ile ülkemizin jeopolitik konumunu daha iyi anlamak, anlatmak ve jeopolitik değerine değer katmak mümkündür.

Konum: Yeryüzünde bir noktanın, enlem ve boylamların yardımıyla bulunan yeri (Türk Dil Kurumu, 2023). Jeostrateji: Bir ülkenin veya bir bölgenin coğrafi özelliklerinin strateji üzerindeki etkilerini inceleyen ve bu etkilerden sonuçlar çıkaran bir bilim dalıdır (Karabulut, 2013: 13). Jeopolitik konum ise, bir bölgenin veya ülkenin yerel bir stratejiye göre konumlandırılmasıdır. Türkiye'ye jeostratejik konumuna göre bakarsanız, kadim kara kütleleri olarak adlandırılan Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarının birbirine çok yakın bir yerde konumlandığını görebilirsiniz. Öte yandan Balkanlar, Orta Doğu ve Karadeniz ülkelerinin ortasında yer almaktadır. Dolayısıyla Türkiye, jeostratejik konumu itibarıyla “ara ülke” konumundadır. Türkiye, ülkenin yapısı ve iklim koşulları, tarımı, üreme potansiyeli ve zengin maden kaynakları nedeniyle bulunduğu yerde özel bir yere sahiptir. Ayrıca boğazları (İstanbul ve Çanakkale) Türkiye'nin stratejik konumunda büyük avantaj sunmaktadır (Özbey, 2019: 8).

Türkiye aynı coğrafi özellikler nedeniyle bugün Orta Doğu bölgesinin en önemli ülkesi konumundadır. Türkiye, coğrafi konumu nedeniyle Avrupa'nın sanayileşmiş ülkelerine, Asya'nın geleneksel ham madde ülkelerine ve Ortadoğu'nun petrol zengini ülkelere çok yakındır. Hem fiziksel hem de sosyo-ekonomik olarak bu ülkeler birbirleriyle en kısa yoldan bağlantı kurma ve bütünleşme olanağına sahiptir. Ancak bu kontrol işlevi, dengeli kurulduktan sonra gerçekleştirilebilir. Bölgede ve dünyada Türkiye, etkili ve otoriter olmak istiyorsa öncelikle yapısındaki coğrafi dengesizlikleri gidermeli ve bir bütün olarak gelişmelidir (Özey ve Ünlü, 2020: 389-390).

Günümüzün değişen ve gelişen dünyasının da etkisiyle kaliteli eğitime ve nitelikli iş gücüne olan ihtiyaç giderek artmaktadır. Toplum, kendi kendine yetmeyi başaran, yeteneklerinin farkında, aradığını nerede bulacağını bilen, düşüncelerini açıkça ifade edebilen ve yaşadığı çevrenin gelişimini daha fazla etkileyebilen üretken insanlarla birlikte gelişmeyi isterler. Toplum, geleneksel anlamda aynı sınırlar içinde yaşayan ve ortak bir kültürü paylaşan vatandaşlardan oluşur. Ancak küreselleşme ile birlikte toplum, farklı dil, din ve milletlerden vatandaşları içeren bir yapı olarak tanımlanabilir. Bu anlamda yetenekli vatandaşlar yetenekli

bir toplum oluşmasına katkıda bulunur. Yetkin vatandaşların toplumsal sorunlara duyarlı, sürekli gelişen, ileri düzeyde düşünme becerilerine barındıran, ulusal ve evrensel değerlere sahip ve çağa uyum sağlayan kişiler olduğu söylenebilir (Özsoy, Özyürek ve Eripek, 1997).

Çocukların eğitim yoluyla çok yönlü gelişimi, yetenekli vatandaşlara sahip sosyal, kültürel, ekonomik ve politik olarak gelişmiş toplumlar yaratmanın temeli Sosyal Bilgiler eğitiminden geçmektedir (Cilga, 1999).

Toplumlar belirli bir refah düzeyine erişebilmek için vatandaşlarından işbirliği, etkili iletişim, problem çözme, eleştirel düşünme, teknolojiyi etkin kullanma, çatışma çözme, duygudaşlık, özgüven ve üretkenlik gibi becerilere sahip olmalarını beklemektedir. Ayrıca bilgi miktarı arttıkça vatandaşların da bilgileri etkin bir şekilde kullanabilmesi gerekiyor. Bu anlamda Erdem ve Akkoyunlu (2002) okuma, yazma, konuşma, dinleme, karar verme, akıl yürütme ve sorumluluk alma gibi konularda bilgiyi kullanabilen vatandaşların özelliklerini sıralamıştır. Temel eğitimde, tüm dersler becerilerin kazanılmasını teşvik eder. Sosyal Bilgiler bu becerileri öğretmek için tasarlanmış temel bir derstir. Ayrıca Sosyal Bilgiler dersleri vatandaşların sosyal hayata katılımını sağlamayı amaçlamaktadır.

İçinde bulunduğumuz dünyayı değerlendirme ve analiz etmede Sosyal Bilgiler öğretiminin yeri ve önemi oldukça önemlidir. Sosyal Bilgiler okumak, kendimize yeni bir şey katmak istediğimizde nasıl davranabileceğimize, başkalarının fikirlerini takip etmek yerine dünyayı nasıl hissedebileceğimize dair benzersiz bir anlayış yaratır (Sarılarhamamı ve Demirkaya, 2021: 131-135).

İnsan gücümüz, jeopolitik olarak güçlü uluslararası aktör olma yolunda önemli bir mihenk taşıdır. Bunun için de planlanmış Sosyal Bilgiler programının, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarının etkili bir şekilde eğitim içerisinde yer alması son derece önemlidir.

Bu çalışmada, Sosyal Bilgiler dersinde jeopolitik konumun önemini ortaya koymak; Sosyal Bilgiler öğretim programında ne şekilde yer aldığını belirlemek amaçlanmıştır. Bu çalışmanın konusu olarak belirlenen Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun Sosyal Bilgiler Dersi Bağlamında Değerlendirilmesi, Sosyal Bilgiler dersinde kazandırılması hedeflenen beceriler arasında programda doğrudan bir beceri olarak yer almamaktadır. Ama bu beceri diğer becerilerle bağlantılıdır ve birden çok becerinin birleşiminden oluşmaktadır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı şunlardır: Türkiye'nin jeopolitik konumuna ilişkin içerik, 2018 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında nasıl yer almaktadır? Bu içeriğe bağlı olarak MEB tarafından önerilen 4, 5, 6 ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler kitaplarında Türkiye'nin jeopolitik konumu ve alt boyutları açısından nasıl değerlendirilmelidir? 2018 SBÖP ve MEB kitaplarına bağlı olarak öğretmen görüşleri nelerdir?

1.2. Araştırmanın Önemi

Uluslar, dış politikasını coğrafi konumundan aldığı siyasi, ekonomik, kültürel ve askeri güçle oluşturabilir ve yönetebilir. Buna “ülkenin jeopolitiği” denir. Ülkemizin dünya üzerindeki yeri bize bazı avantaj ve dezavantajlar getirmiştir.

Türkiye'nin coğrafi konumu 36-42 derece kuzey paralelleri ile 26-45 derece doğu meridyenleri arasında yer almaktadır. Türkiye 814.578 km² gerçek yüzölçümü ve 779.452 km² izdüşümü alanı ile yeryüzünde yer kaplıyor (Türkiye'nin yüzölçümü, 2023). Türkiye, doğuda Azerbaycan, Gürcistan, Ermenistan, batıda Bulgaristan ve Yunanistan, kuzeyde Rusya ve Ukrayna, güneyde Suriye, İran ve Irak ile sınır komşusudur. Türkiye; Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının birbirine yakın olduğu bir bölgede yer almaktadır. Bulunduğu bölge Kafkasya, Orta Doğu, Orta Asya, Hazar Denizi, Balkanlar ve stratejik öneme sahip Rusya ile çevrilidir. Söz konusu bölge, dünya tarihi boyunca sürekli çatışmalar yaşamış bir bölgedir. Dünyada tespit edilen enerji kaynaklarının çok önemli bir bölümünün Türkiye çevresinde yoğunlaşması; Çin, Avrupa Birliği, Amerika Birleşik Devletleri ve Rusya Federasyonu gibi önemli uluslararası aktörlerin bu alanda tutarlı projeksiyonlar yapmasını sağlıyor (Yıldız: 2012).

Problem Cümlesi

Türkiye'nin jeopolitik konumuna ait içerik 2018 Sosyal Bilgiler öğretim programında ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarında nasıl yer almaktadır ve bu konuda Sosyal Bilgiler dersini yürüten sınıf öğretmenleri ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?

Alt problemler

Araştırma sorusuna bağlı olarak cevaplanması gereken alt sorular şunlardır:

1. Türkiye'nin jeopolitik konumuna ilişkin içerik 2018 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında nasıl yer almaktadır?
2. Türkiye'nin jeopolitik konumuna ilişkin içerik Sosyal Bilgiler ders kitaplarında nasıl şekillenmiştir?
3. Sosyal Bilgiler öğretiminde Türkiye'nin jeopolitik konumunun içeriği ve işleniş biçimi ile ilgili öğretmenlerin görüşleri nelerdir?

2. Yöntem

Bu bölümünde sırasıyla araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları ile verilerin analizi hakkında bilgi verilecektir.

2.1. Araştırmanın Modeli

“Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun Sosyal Bilgiler Dersi Bağlamında Değerlendirilmesi” adlı çalışmada nitel araştırma yaklaşımlarından yararlanılmıştır.

Çalışmada nitel araştırma yaklaşımına göre doküman incelemesi ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. "Doküman incelemesi, araştırılmakta olan fenomen veya

olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyalin analizini içerir" (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 189).

2.2. Çalışma Materyali

Çalışmada iki ayrı çalışma grubu yer almaktadır. Bunlardan biri ders kitapları ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı iken bir diğeri ise öğretmen görüşleridir. İlköğretim dördüncü, beşinci, altıncı ve yedinci sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarıdır.

2.3. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Araştırma öğretmenleri çalışma grubu, Rize İl Milli Eğitim müdürlüğüne bağlı ilköğretim okullarında 5, 6, 7. sınıflarda görev yapan 15 Sosyal Bilgiler öğretmeni ile 4. sınıflarda çalışan 15 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu ulaşılabildiğimiz öğretmenlerden oluşturulmuştur. Ulaşılabilirlik tercih edilmiştir.

Araştırma çerçevesinde çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin özellikleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmenlerin Özellikleri

Cinsiyet	Kadın	16
	Erken	14
Branş	Sınıf Öğretmeni	15
	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	15
Mesleki kıdem	1-5	1
	6-10	6
	11-15	13
	16-20	7
	21 ve üzeri	3

2.4. Verilerin Toplama Araçları

Araştırmada nitel veri toplama araçları kullanılmıştır. Sosyal Bilgiler programında ve ders kitaplarında, "Türkiye'nin jeopolitik konumunun" yer alma biçimlerini ortaya koymak için nitel veri toplama yöntemlerinden doküman incelemesine uygun olarak dokümanlar analiz edilmiştir. Doküman incelenmesi sonucunda ulaşılan veriler araştırmacı tarafından geliştirilen "jeopolitik boyut kontrol listesine" aktararak gösterilmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. Jeopolitiğin Boyut Kontrol Listesi

Ana Boyutlar	Alt Boyutlar
Değişmeyen Unsurlar	Sınırlar
	Arazi Yapısı
	Konum
	İklim
	Bitki Örtüsü
	Dağ
	Ova

	Plato
	Yeryüzü Şekilleri
	Deniz, Göl ve Akarsular
	Türkiye'nin Genişliği
	<u>Türkiye'nin Konumu</u>
	Nüfus Ve Yerleşme
	Göç
	Sosyal
	Hayvancılık
	Tarım
	Ticaret
Değişen Unsurlar	Ulaşım
	Madencilik
	Yönetim
	Dil
	Din
	Enerji Kaynakları
	Kültür
	Sağlık

“Jeopolitik boyut kontrol listesi” 4 araştırmacının kaynaklarından elde edilen analizlerinden oluşturulmuştur. 13 farklı kaynak taranmış ve bunlardan dördüne karar kılınmıştır.

Sosyal Bilgiler, beşinci, altıncı ve yedinci sınıfların dersine giren branş öğretmenleri ile ilkökul sınıf öğretmenlerinin “Sosyal Bilgiler öğretiminde Türkiye'nin jeopolitik konumunun içeriği ve işleniş biçimi ile ilgili öğretmenlerin görüşleri nelerdir?” sorusuna verdikleri cevapların belirlenmesinde nitel araştırma yaklaşımlarından yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır.

2.5. Görüşme

Türkiye'nin jeopolitik konumunun Sosyal Bilgiler programında ve ders kitaplarına yansımaları belirlemek için bu dersi veren bir grup öğretmenle görüşmeler yapılmıştır. Görüşme formu, araştırmanın ruhuna uygun olarak araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Alanında uzman akademisyenlerden (4) ve Sosyal Bilgiler (2), sınıf (2) öğretmenlerinden görüş alınmıştır. Yorumlar doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra pilot uygulamaya da geçilmiş, görüşme formuna (Ek: 2) son şekli verilmiş ve uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, seçilen öğretmenlerin çalıştıkları alanlar, cinsiyet, mesleki geçmişleri ve mezun oldukları okulları belirlemeye yönelik sorular sorulmaktadır. İkinci bölüm Türkiye'nin jeopolitik alanıyla ilgili iki, müfredatla ilgili üç, ders kitaplarıyla ilgili üç ve sosyal bilgilerle ilgili beş açık görüşme sorusundan oluşmaktadır. Bu sorular ise öğretmenlerin Sosyal Bilgiler araştırmalarına ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Öğretmenlerin görüşlerini almak için görüşme tekniklerinden biri olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır.

2.6. Verilerin Analizi

Araştırmanın veri elde etme bölümünde doküman analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Doküman analizi tekniğinde çalışılması planlanan konuyla ilgili dokümanların incelenmesi amaçlanır. Verilerin analizi, araştırılması amaçlanan olgu ya da olaylara ilişkin yazılı bilgilerin bulunduğu belgelerin analizini kapsar.

Araştırmada verilerin analizi aşamasında betimsel analizden yararlanılmıştır. Betimsel analizde ulaşılan bulgular, daha önce oluşturulan kontrol listesine göre özetlenir ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 239). Bu çalışmada da amaç ders kitapları, Sosyal Bilgiler programı ve öğretmen görüşlerinden elde edilen verileri düzenledikten sonra kapsamlı bir şekilde değerlendirilerek okuyucuya sunmak olduğu için bu yaklaşımın daha uygun olduğuna karar verilmiştir.

İçerik analiz, toplanan verileri açıklayacak verilere erişmektir. Betimleyici analizle özetlenen ve yorumlanan veriler, betimleyici olarak tanınmayan terimleri ve konuları keşfetmek için içerik analiziyle daha fazla işlenir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 242).

Bu çalışmada, öğretmenlerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler betimsel analiz teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir. Betimsel analiz tekniğinde, çeşitli araştırma yöntemleriyle elde edilen bilgiler betimlemeler yapılarak mantıksal ve anlaşılır bir yapı içinde düzenlenip yorumlanır ve değerlendirilir. Ayrıca bu analiz yönteminde sıklıkla doğrudan alıntılara başvurulmakta, böylece görüşmecilerin görüşleri önemli ölçüde görülebilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Betimsel analiz, görüşme formundaki materyalin yazılması, görüşme kod anahtarı oluşturulması, görüşme verilerinin kodlama anahtarına kodlanması, kodlama ve güvenilirliğin karşılaştırılması, gözlemlerin tanımlanması ve yorumlanması adımlarından oluşmaktadır (Miles ve Huberman, 1994). Bu doğrultuda her öğretmen adayının konuşmaları konuşma formuna aktarılmıştır. Görüşme materyalinin betimsel analizinde eğitim konusunda başka bir uzmandan yardım alınmış ve araştırma materyali aktarıldıktan sonra görüşme rapor formları başka bir uzmana kontrol için verilmiştir. Uzman ve araştırmacı görüşme veri dökümleri formunun betimsel indeks bölümünü kodlama yaparak birbirlerinden bağımsız olarak doldurmuşlardır.

Daha sonra uzman ve araştırmacı bir araya gelerek her sorunun cevabını ayrı ayrı incelemiştir. Uzman ve araştırmacı arasında fikir birliğine varılmış ve görüşme sorularına son şekli verilmiştir. Görüşme formunda soruların cevapları, her soru için uzman ve araştırmacı tarafından bağımsız olarak işaretlenmiştir. Bu aşamadan sonra kodlamaların karşılaştırılması ve güvenilirlik aşamasına geçilmiştir. Betimsel analizde, araştırmacı ve uzman işaretlemelerinden “Görüş Birliği” ve “Görüş Ayrılığı” sayıları belirlenir. Araştırmanın güvenilirliği; Güvenilirlik: Görüş Birliği/ Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı formülü kullanılarak hesaplanır (Miles ve Huberman, 1994). Literatür güvenilirlik formülüyle hesaplanan sonucun %70 düzeyinde olması durumunda (Miles ve Huberman, 1994) değerlendiriciler arası güvenilirliğin sağlanmış olacağı belirtilmektedir. Görüşme sorularının güvenilirlik yüzdeleri her soru için ayrı ayrı hesaplanmış ve ortalama değer %91 çıkmıştır. Tablo biçiminde sunulan

verilerin altına açıklamalar yapılmış ve öğretmenlerin görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılmıştır.

2.7. Uygulama Süreci

Öğretmenler için hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme soruları, önce taslak metin halinde getirilmiş. Sonra bu sorular 4 farklı uzman görüşü (Türkçe ve Sosyal bilimler eğitimi ana bilim dalında görevli 4 uzman) alınarak tekrar elemeye tabi tutulmuştur. Ayrıca ortaokul Sosyal Bilgiler öğretmenleri (2) ile sınıf öğretmenlerinden (2) de görüş alınmıştır. Sonra pilot görüşme yapılarak nihai karar verilmiştir. Bu makale “Türkiye’nin Jeopolitik Konumunun Sosyal Bilgiler Dersi Bağlamında Değerlendirilmesi” adlı tez den oluşturulmuştur. Tez aşaması boyunca literatür taraması yapılmıştır. Tez çalışması sürecinde dokümanlar incelenmiştir. Ders kitapları ise “jeopolitik boyut kontrol listesine” uygun olarak uzman gözetiminde incelenmiştir.

3. Bulgular

Bu bölümde araştırma kapsamında incelenen 2018 Sosyal Bilgiler Ders Programı, Sosyal Bilgiler ders kitaplarının jeopolitiğin alt boyutlarının yer alma durumlarına ve öğretmen görüşlerine ilişkin elde edilen veriler sırasıyla sunulmuştur. Verilerin sunulmasında öğrenme alanı ve konulara göre bir sıra izlenmiştir.

3.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

21. yy.da değişim hızı hiçbir zaman bugünkü gibi olmamıştır. İnsanlar, kültürler, değerler, bilim, sanayi ve eğitim de bundan nasibini almaktadır. Bundan dolayı eğitim programları da zaman içinde bu hızlı değişime ayak uydurmaktadır. Yoksa değişimin gerisinde kalınır. En son Sosyal Bilgiler Eğitim Programı 2018 yılında değişerek uygulanmaya konulmuştur.

3.1.1. 2018 Sosyal Bilgiler Programında Değerlerimiz

Tablo 3. 2018 Sosyal Bilgiler Programında Değerlerimiz Alt Boyutları Tablosu

Değerlerimiz	Alt Boyutlar
Adalet	Sosyal, Kültür, Yönetim
Dostluk	Sosyal, Kültür
Dürüstlük	Sosyal, Kültür
Öz Denetim	Sosyal, Kültür
Sabır	Sosyal, Kültür
Saygı	Sosyal, Kültür
Sevgi	Sosyal, Kültür
Sorumluluk	Sosyal, Kültür
Vatanseverlik	Sosyal, Kültür, Yönetim
Yardımseverlik	Sosyal, Kültür

2018 Sosyal Bilgiler Programında değerlerimiz, jeopolitiğin alt boyutları ile ilişkilendirildiğinde sosyal ve kültür boyutunun ağır bastığı görülmüştür.

3.1.2. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda Temel Beceriler

Tablo 4. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda Temel Beceriler

Madde	Temel Beceriler	Alt Boyutlar
9 Madde	Gözlem	Konum
10 Madde	Harita Okuryazarlığı	Sınırlar, Konum
17 Madde	Konum Analizi	Konum
19 Madde	Mekân Algılama	Yeryüzü Şekilleri
21 Madde	Politik Okuryazarlık	Yönetim
24 Madde	Tablo, Grafik ve Diyagram Çizme ve Yorumlama	Konum, Sınırlar
27 Madde	Zaman ve Kronolojiyi Algılama	Sosyal, Kültür

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda Temel Beceriler kısmında ise: Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 9. madde konum, 10. madde sınırlar ve konum, 17. madde konum, 19. madde yeryüzü şekilleri, 24. madde konum ve sınırlar alt boyutları. Jeopolitiğin değişen unsurlardan 21. madde yönetim, 27. madde sosyal ve kültür alt boyutları ile ilişkilidir. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda Temel Beceriler kısmında 7 maddede 10 adet alt boyut bulunmuştur (Tablo 4).

3.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

3.2.1. Jeopolitiğin İlkokul Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabındaki Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

3.2.1.1. Jeopolitiğin İlkokul Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabındaki İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanının Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabı “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında bulunan konular itibariyle jeopolitiğin yer alma durumu gösterilmiştir. Buna göre jeopolitiğin değişmeyen unsurları (12) ve değişen unsurları (14) boyutlarına ilişkin olarak bu üniteye toplam 58 adet örnek tespit edilmiştir.

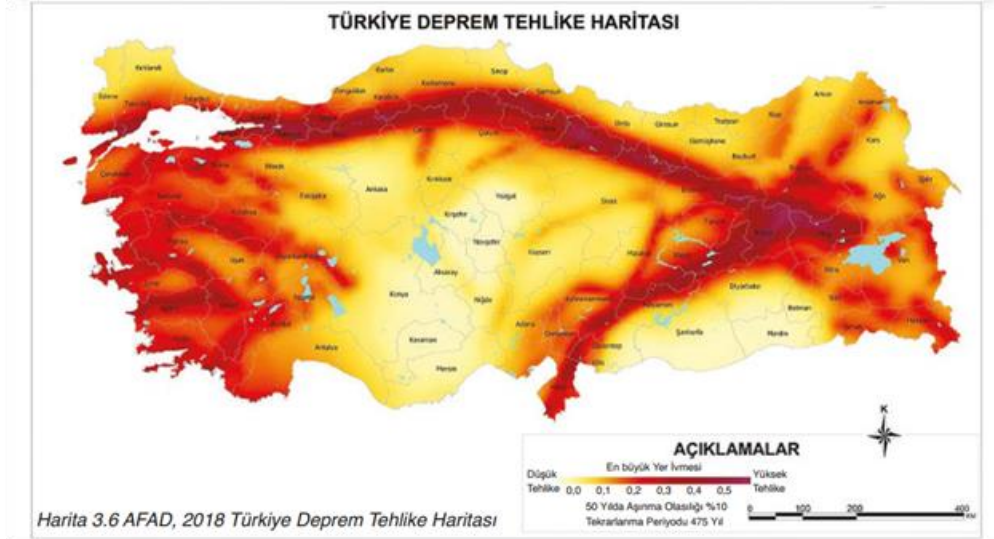
“Evimizin, okulumuzun veya gideceğimiz bir yerin bulunduğumuz noktaya göre hangi tarafta bulunduğunu da yönleri kullanarak tarif ederiz.” (Tüysüz, 2020: 60).

3.3. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabındaki Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

3.3.1. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabındaki İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanının Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler 5. sınıf ders kitabı “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında bulunan konular itibariyle jeopolitiğin yer alma durumu gösterilmiştir. Buna göre jeopolitiğin değişmeyen unsurları (12) ve değişen unsurları (14) boyutlarına ilişkin olarak bu öğrenme alanında toplam 43 adet örnek tespit edilmiştir.

“Sınırları belirli bir alan (köy, ilçe, il, bölge, ülke vs.) içerisinde yaşayan insan sayısına “nüfus” adı verilir. Dünyada olduğu gibi ülkemizde de nüfus dağılımı da farklılık göstermektedir” (Harut, 2020: 74).

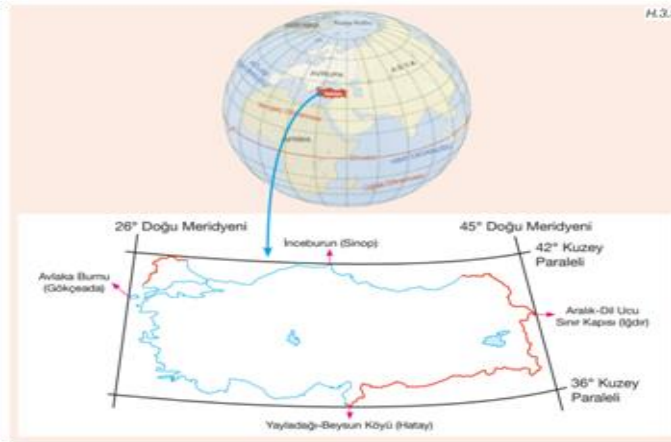
Şekil 1. Jeopolitiğin Yeryüzü Şekilleri Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği

Kaynak: Harut, 2020: 78.

3.4. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

3.4.1. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Yeryüzünde Yaşam Öğrenme Alanına Göre Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler 6. sınıf ders kitabı “Yeryüzünde Yaşam” öğrenme alanında bulunan konular itibarıyla jeopolitiğin yer alma durumu gösterilmiştir. Buna göre jeopolitiğin değişmeyen unsurları (12) ve değişen unsurları (14) boyutlarıyla ilişkili olarak bu öğrenme alanında toplam 72 adet örnek tespit edilmiştir.

Şekil 2. Jeopolitiğin Konum Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği

Kaynak: Şahin, 2020: 84.

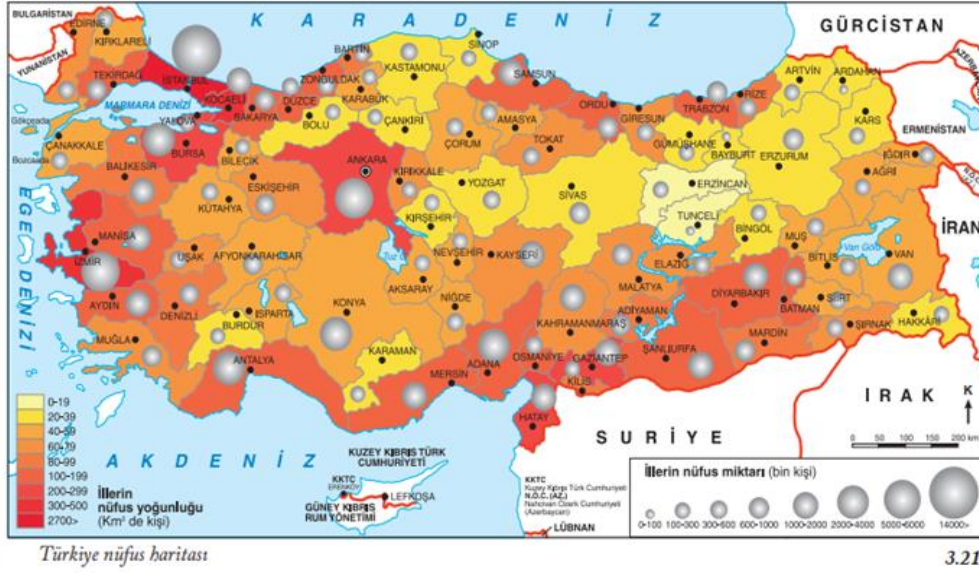
“Geniş bir bölge içinde ve uzun yıllar boyunca değişmeyen ortalama hava koşullarına iklim denir. Ülkemizde Akdeniz iklimi, Karadeniz iklimi ve Karasal iklim olmak üzere üç farklı iklim tipi görülür. Bu durum ülkemizin coğrafi konumundan kaynaklanmaktadır” (Şahin, 2020: 91).

3.5. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabındaki Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

3.5.1. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabındaki Ülkemizde Nüfus Ünitesinde Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler 7. sınıf ders kitabı “Ülkemizde Nüfus” öğrenme alanında bulunan konular itibariyle jeopolitiğin yer alma durumu gösterilmiştir. Buna göre jeopolitiğin değişmeyen unsurları (12) ve değişen unsurları (14) boyutlarına ilişkin olarak bu öğrenme alanında toplam 33 adet örnek tespit edilmiştir.

“Ülkemiz hakkında hiç bilgi sahibi olmayan biri, aşağıdaki haritayı incelediğinde nüfusun nerelerde yoğunlaştığını, nerelerde azaldığını tespit edebilir. Örneğin bu kişi, harita üzerindeki kahverengi yerlerin yükseltisinin fazla olduğunu gördüğünde burada nüfusun az olduğunu söyleyebilecektir. Buralardaki insanların göç ettiğini, buralarda kış aylarında ulaşım sorunları yaşandığını, ekonomik açıdan buraların diğer yerlere göre daha az geliştiğini tahmin edebilecektir” (Azer, 2020: 107).

Şekil 3. Jeopolitiğin Nüfus ve Yerleşme Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği

Kaynak: Azer, 2020:107.

3.6. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

3.6.1. Türkiye'nin Jeopolitik konumun Öğretmenlerle Yapılan Görüşme Bulguları

Çalışmamızın üçüncü alt problem cümlesi “Sosyal Bilgiler öğretiminde Türkiye'nin jeopolitik konumunun içeriği ve işleniş biçimi ile ilgili öğretmenlerin görüşleri nelerdir?” cümlesidir. Bu kapsamda Sosyal Bilgiler ve sınıf öğretmenlerine toplamda 13 soru sorulmuştur. Öğretmenlerin bu sorulara ilişkin görüşleri aşağıda sıra halinde sunulmuştur.

3.6.1.1. Türkiye'nin Jeopolitik konumu Nasıl Tanımlarsınız? Sorusuna İlişkin Bulgular

Tablo 5. Öğretmenlerin Jeopolitik Kavramının Tanımına İlişkin Cevapları

Tema	Kod	Öğretmen sayısı	Katılımcılar
Jeopolitik	Yarımada	16	SIÖ2,SIÖ4, SIÖ5,SIÖ14,SIÖ15, SOÖ1, SOÖ2, SOÖ2, SOÖ5, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ8, SOÖ9, SOÖ11, SOÖ14, SOÖ15
	Köprü	15	SIÖ1,SIÖ2, SIÖ5, SIÖ9,SIÖ10,SIÖ13, SOÖ1, SOÖ3, SOÖ5, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ9 SOÖ11, SOÖ14, SOÖ15
	Kritik konum	13	SIÖ3, SIÖ10, SIÖ12, SOÖ4, SOÖ7, SOÖ8, SOÖ9, SOÖ10, SOÖ11, SOÖ12, SOÖ13, SOÖ14, SOÖ15
	Boğazlara sahip	8	SIÖ4, SIÖ14, SOÖ5, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ8, SOÖ11, SOÖ15
	Elverişli iklim	7	SIÖ2, SIÖ6, SIÖ14, SOÖ2, SOÖ3, SOÖ6, SOÖ7
	Kesişim noktası	7	SIÖ4, SIÖ7, SIÖ8, SIÖ11, SIÖ15, SOÖ4, SOÖ10
	Kapı	5	SIÖ4, SOÖ7, SOÖ10, SOÖ11, SOÖ14
	Farklı medeniyetlere ev sahipliği	4	SIÖ4, SOÖ2, SOÖ6, SOÖ15

Öğretmenlere ilk olarak “Türkiye'nin jeopolitik konumunu nasıl tanımlarsınız?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin cevapları Tablo 5'te verilmiştir. Tablo 5 incelendiğinde, öğretmenlerin bu sorudaki görüşlerinin toplam 8 kategoride toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin görüşleri en fazla “yarımada” (f16) kodunda olduğu görülmektedir. Bu koda ilişkin öğretmenlerin görüşlerinden bazı örnekler aşağıda sunulmuştur.

“Türkiye; ılıman iklime sahip, 3 tarafı denizlerle çevrili, 3 kıtanın birbirine çok yakın olduğu bir ülkedir” SIÖ2. *“Asya ile Avrupa arasında köprü olan 3 tarafı denizlerle kaplı yer olarak tanımlayabiliriz”* SIÖ5. *“Türkiye'nin jeopolitik konumunu tanımlarken ülkenin bulunduğu yer, coğrafyası, tarihi, nüfus, tarihi ve doğal güzellikleri ve bu durumların ülkenin iç işlerine ve dış işlerine yansımaları diyebilirim. En belirgin özellikleri Asya, Avrupa kıtasının birbirine bağlanması, yarımada olması, orta kuşakta yer alması, petrol çıkarılan Orta Doğu'ya komşu olması ve dinamik genç nüfus diyebiliriz”* SOÖ2. *“Üç yanı sularla çevrili, 2 kıtada toprağı bulunan çok kıymetli yeraltı ve yerüstü kaynaklara, iki önemli boğaza ve dinamik bir nüfusa sahip güçlü bir devlettir”* SOÖ8.

3.6.1.2. Türkiye'nin Jeopolitik Konumun Avantajları Sizce Nelerdir? Sorusuna İlişkin Bulgular

Öğretmenlere ikinci olarak “Türkiye'nin jeopolitik konumunun avantajları sizce nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin cevapları Tablo 6'da verilmiştir. Tablo 6 incelendiğinde, öğretmenlerin bu sorudaki görüşlerinin toplam 9 kategoride toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin görüşlerinin en fazla “Ulaşımı etkili” (f19) kodunda olduğu görülmektedir. Bu koda ilişkin öğretmenlerin görüşlerinden bazı örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Boğazlara sahip olması, Asya, Avrupa ve Afrika'nın birbirine en yakın olduğu konumda olması, önemli yer altı kaynaklarına sahip olması, iklimi ve bitki örtüsünün çeşitli ekonomik faaliyetlere uygun olması ülkemizin jeopolitik konumunun avantajları olarak sıralanabilir.” SIÖ3. *“Transit yolların üzerinde bulunması gelişmiş ülkelere yakın ayrıca önemli yer altı kaynaklarının bulunduğu bölgelere yakınlık ekonomik potansiyelini artırmıştır.”* SOÖ3. *“Önemli ticaret yollarının merkezi konumunda olması, üç tarafının denizler ile çevrili olması,*

iklim ve bitki örtüsü bakımından zenginlik oluşmasını sağlamıştır, Boğazların önemi vardır.” SIÖ11.

Tablo 6. Öğretmenlerin Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun Avantajlarına İlişkin Verdiği Cevapları

Tema	Kod	Öğretmen sayısı	Katılımcılar
Türkiye'nin jeopolitik avantajları	Ulaşımı	19	SIÖ2, SIÖ3, SIÖ4, SIÖ5, SIÖ9, SIÖ10, SIÖ11, SIÖ12, SIÖ13, SIÖ14, SIÖ15, SOÖ1, SOÖ2, SOÖ3, SOÖ8, SOÖ11, SOÖ13, SOÖ14, SOÖ15
	Ekonomik potansiyel	15	SIÖ1, SIÖ3, SIÖ4, SIÖ6, SIÖ7, SIÖ8, SIÖ13, SIÖ14, SOÖ4, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ9, SOÖ10, SOÖ13, SOÖ15
	Güçlü Ticari ilişkiler	15	SIÖ1, SIÖ5, SIÖ10, SIÖ11, SIÖ14, SOÖ2, SOÖ5, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ8, SOÖ9, SOÖ12, SOÖ13, SOÖ14, SOÖ15
	Çekim merkezi	13	SIÖ1, SIÖ10, SIÖ13, SOÖ1, SOÖ4, SOÖ5, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ9, SOÖ10, SOÖ11, SOÖ13, SOÖ15
	Elverişli iklime sahip	13	SIÖ1, SIÖ4, SIÖ7, SIÖ8, SIÖ10, SIÖ11, SIÖ13, SIÖ14, SOÖ7, SOÖ9, SOÖ10, SOÖ12, SOÖ14
	Petrole yakınlık	10	SIÖ4, SIÖ14, SOÖ3, SOÖ5, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ10, SOÖ11, SOÖ14, SOÖ15
	Kültürel çeşitlilik	8	SIÖ4, SIÖ13, SIÖ14, SOÖ7, SOÖ8, SOÖ10, SOÖ12, SOÖ15
	Turizm ülkesi	5	SIÖ1, SIÖ10, SIÖ13, SIÖ14, SOÖ8
Genç nüfuslu ülke	4	SIÖ1, SIÖ4, SIÖ14, SOÖ2	

“Zengin petrol ülkelerine yakın olması, zengin yer altı ve yer üstü kaynaklarının olması.” SIÖ4.

3.6.1.3. Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun Dezavantajları Sizce Nelerdir? Sorusuna İlişkin Bulgular

Tablo 7. Öğretmenlerin Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun Dezavantajları İlişkin Verdiği Cevaplar

Tema	Kod	Öğretmen sayısı	Katılımcılar
Türkiye'nin jeopolitiğinin dezavantajları	Komşu ülkelerin sorunları	26	SIÖ1, SIÖ2, SIÖ3, SIÖ4, SIÖ5, SIÖ6, SIÖ8, SIÖ9, SIÖ10, SIÖ11, SIÖ13, SIÖ14, SIÖ15, SOÖ1, SOÖ2, SOÖ4, SOÖ5, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ8, SOÖ10, SOÖ11, SOÖ12, SOÖ13, SOÖ14, SOÖ15
	Türkiye'nin avantajları	17	SIÖ1, SIÖ3, SIÖ11, SIÖ13, SIÖ14, SIÖ15, SOÖ1, SOÖ4, SOÖ5, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ8, SOÖ9, SOÖ10, SOÖ12, SOÖ13, SOÖ15
	Terör	10	SIÖ4, SOÖ2, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ8, SOÖ9, SOÖ10, SOÖ11, SOÖ14, SOÖ15
	Kültürel çeşitlilik	6	SIÖ4, SIÖ7, SIÖ8, SIÖ12, SIÖ14, SIÖ15
	Göçmen sorunu	6	SIÖ9, SIÖ14, SOÖ1, SOÖ3, SOÖ10, SOÖ14
	Fiziki yapısı	5	SIÖ3, SIÖ4, SIÖ6, SOÖ3, SOÖ10
	Adalar sorunu	3	SIÖ8, SOÖ2, SOÖ15
	Enerji kaynaklarının azlığı	3	SIÖ4, SOÖ8, SOÖ10

Öğretmenlere üçüncü olarak “Türkiye'nin jeopolitik konumunun dezavantajları sizce nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin cevapları Tablo 7’de verilmiştir. Tablo 7 incelendiğinde, öğretmenlerin bu sorudaki görüşlerinin 8 kategoride toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin görüşleri en fazla “Komşu ülkelerin sorunları” (f26) kodunda olduğu görülmektedir. Bu koda ilişkin öğretmenlerin görüşlerinden bazı örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Türkiye sahip olduğu jeopolitik konum itibariyle diğer ülkelerin dikkatini çekecek konumdadır. Komşu ülkelerle yaşanan sorunlar jeopolitik konumdan kaynaklanan dezavantajlar olarak görülebilir.” SIÖ1. *“Çevresindeki ülkelerin yaşadığı sorunlardan doğrudan ya da dolaylı olarak etkileniyor.”* SIÖ2. *“En büyük dezavantajı Orta Doğu’ya yakın olması, geçmiş yıllarda sömürge yolları üzerinde olmasıdır dezavantajlarındandır.”* SOÖ1. *“Ülkemizin bulunduğu konum itibarı ile iç karışıklıklar içinde olan Orta Doğu ülkelerine komşu olması, Türkiye’ye ekonomik, sosyal, askeri sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Türkiye’nin tarih boyunca savaşların eksik olmadığı bir coğrafyada bulunması, askeri olarak hep güçlü olmak zorunda kaldığı için, askeri harcamalarını arttırmaktadır.”* SOÖ5. *“Transit yollar ve göç yollarının üstünde olması sorunları büyütüyor.”* SOÖ3.

3.6.1.4. Öğretmenlerin 2018 Yılında Güncellenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programında, Türkiye’nin Jeopolitik Konumu İle İlgili İçeriğini Nasıl Değerlendiriyorsunuz? Sorusuna İlişkin Bulgular

Tablo 8. Öğretmenlerin 2018 Yılında Güncellenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programında, Türkiye’nin Jeopolitik Konumu İle İlgili İçerik Değerlendirmeleri

Tema	Kod	Öğretmen sayısı	Katılımcılar
Türkiye’nin jeopolitiği ile ilgili içerik	Yeterli değil	11	SIÖ7, SIÖ8, SIÖ14, SIÖ15, SOÖ2, SOÖ4, SOÖ6, SOÖ10, SOÖ11, SOÖ12, SOÖ13
	Yeterli	10	SIÖ9, SIÖ13, SOÖ1, SOÖ3, SOÖ5, SOÖ7, SOÖ8, SOÖ9, SOÖ14, SOÖ15
	Jeopolitik konum önemini hissettirme	7	SIÖ1, SIÖ4, SIÖ5, SOÖ1, SOÖ7, SOÖ9, SOÖ14
	Farklı değerlendirmeler eklendi	7	SIÖ6, SIÖ12, SIÖ13, SOÖ7, SOÖ9, SOÖ12, SOÖ13
	Farklı disiplinlerle ilişkilendirme	6	SIÖ11, SIÖ13, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ9, SOÖ15
	Yüzeysel değinme	4	SIÖ3, SIÖ8, SOÖ10, SOÖ11
	Eskisi ile aynı	2	SIÖ2, SIÖ10
Ders saati artırılmalı	1	SIÖ3	

Öğretmenlere dördüncü olarak “2018 yılında güncellenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programında, Türkiye’nin jeopolitik konumu ile ilgili içerikleri nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin cevapları Tablo 8’de verilmiştir. Tablo 8 incelendiğinde, öğretmenlerin bu sorudaki görüşlerinin 8 kategoride toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin görüşleri en fazla “Yeterli değil” (f11) kodunda olduğu görülmektedir. Bu koda ilişkin öğretmelerin görüşlerinden bazı örnekler aşağıda sunulmuştur.

“Çok kapsamlı bulmuyorum. 4.sınıfta bir üniteye yer alıyor.” SIÖ8. *“Coğrafi konumumuz ile ilgili veriler fazla iken jeopolitik konum konusuna çok fazla değinilmediğini düşünüyorum.”* SIÖ14. *“Jeopolitik konumla ilgili içerikleri yetersiz buluyorum. Milli bilince sahip vatandaş yetiştirme, kültürün devamlılığı, insan-çevre ilişkisi farklı dönemleri anlayarak değişim ve sürekliliği algılama jeopolitik konumla ilgilidir. Ancak yine de program hedefleri her ne kadar yeterli düzeyde gibi görünse de ders içeriğinde yetersiz kalıyor.”* SOÖ2. *“Jeopolitik konum ile ilgili bilgilerin sarmal sistemde her yıl birbirini tamamlar nitelikte öğretilmesi, her yıl bir önceki yılda öğrenilen bilgileri kullanarak konuyu detaylandırarak öğrenmesi öğrenciler açısından faydalı olmuştur. Ayrıca bu sayede her yıl konuya başlamadan önceki yılda verilen kazanımların tekrarı gerçekleştirilmiş ve eski bilgilerin hatırlanması sağlanmıştır. Fakat bazı*

konularda çocukların seviyelerinin yeterli oranda dikkate alınmadığını düşünüyorum ve bunun olumsuz bir durum oluşturduğu kanaatindeyim.” SOÖ6. “Yeterli” (f10) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Beceriler kısmına bu konuyla ilgili beceri eklenmesi, değerlerle örtüşmesi, yetkinliklerin vatandaşlık bilinci ve kültürel farklılıklara hitap etmesi açısından güzel değişimler olmuştur.” SIÖ13. “Kazanımın iyi hazırlandığını öğrencilere yaşadıkları ülkenin özelliklerini ve dünya üzerindeki yerini tanıtarak ülkesine yönelik değer kazandırmak adına hazırlanmış bir içeriktir.” SOÖ1. “Gayet iyi olarak değerlendiriyorum.” SOÖ5.

3.6.1.5. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programının “Temel Beceriler” Kısımında Türkiye'nin Jeopolitik Konumunu Hangi Becerilerin Kapsadığını Düşünüyorsunuz? Sorusuna İlişkin Bulgular

Tablo 9. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programının “Temel Beceriler” Kısımında Türkiye'nin Jeopolitik Konumunu Hangi Becerilerin Kapsadığına İlişkin Verdiği Cevaplar

Tema	Kod	Öğretmen sayısı	Katılımcılar
Türkiye'nin jeopolitiği ilgili temel beceriler	Harita okuryazarlığı	21	SIÖ1, SIÖ3, SIÖ5, SIÖ8, SIÖ10, SIÖ13, SIÖ14, SIÖ15, SOÖ1, SOÖ2, SOÖ3, SOÖ4, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ9, SOÖ10, SOÖ11, SOÖ12, SOÖ13, SOÖ14, SOÖ15
	Konum analizi	17	SIÖ1, SIÖ3, SIÖ4, SIÖ5, SIÖ10, SIÖ13, SIÖ14, SIÖ15, SOÖ1, SOÖ2, SOÖ4, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ9, SOÖ10, SOÖ12, SOÖ15
	Politik okuryazarlık	11	SIÖ1, SIÖ3, SIÖ13, SIÖ14, SIÖ15, SOÖ2, SOÖ4, SOÖ6, SOÖ10, SOÖ13, SOÖ15
	Zaman ve kronolojiyi algılama	10	SIÖ1, SIÖ4, SIÖ10, SIÖ13, SIÖ15, SOÖ2, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ10, SOÖ15
	Araştırma	10	SIÖ1, SIÖ4, SIÖ8, SIÖ11, SIÖ12, SOÖ5, SOÖ9, SOÖ12, SOÖ14, SOÖ15
	Çevre okuryazarlığı	9	SIÖ1, SIÖ3, SIÖ8, SIÖ14, SOÖ9, SOÖ11, SOÖ12, SOÖ13, SOÖ15
	Gözlem	9	SIÖ1, SIÖ13, SOÖ1, SOÖ2, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ10, SOÖ11, SOÖ15
	Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama	5	SIÖ5, SIÖ13, SOÖ7, SOÖ10, SOÖ15
	Değişim ve sürekliliği algılama	5	SIÖ3, SIÖ8, SOÖ12, SOÖ13, SOÖ14
	Toplumsal sorunlara duyarlılık	3	SIÖ2, SIÖ10, SOÖ9

Öğretmenlere beşinci olarak “Sosyal Bilgiler Öğretim Programının, “Temel Beceriler” kısmında Türkiye'nin jeopolitik konumunu hangi becerilerin kapsadığını düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin cevapları Tablo 9’da verilmiştir. Tablo 9 incelendiğinde, öğretmenlerin bu sorudaki görüşlerinin 10 kategoride toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin görüşleri en fazla “Harita okuryazarlığı” (f21) kodunda olduğu görülmektedir. Bu koda ilişkin öğretilerin görüşlerinden bazı örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Gözlem, harita okuryazarlığı, çevre okuryazarlığı, politik okuryazarlık, konum analizi, araştırma, zaman ve kronolojiyi algılama becerilerinin jeopolitik konumla ilgili olduğunu söyleyebilirim.” SIÖ1. “Harita okuryazarlığı, iletişim, konum analizi, mekân algısı, tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama.” SIÖ5. “Gözlem, harita okuryazarlığı, konum

analizi.” SOÖ1. “Konum analizi, gözlem, harita okuryazarlığı mekân algulama, politik okuryazarlık, zaman ve kronolojik algulama becerilerinin kapsadığını düşünüyorum.” SOÖ2. “Mekânı algulama, harita okuryazarlığı, çevre Okuryazarlığı ve gözlem gibi becerileri kapsadığını düşünüyorum.” SOÖ11.

3.6.1.6. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programının, “Değerler Eğitimi” Kısımında Türkiye’nin Jeopolitik Konumunun Hangi Değerleri Kapsadığını Düşünüyorsunuz? Sorusuna İlişkin Bulgular

Tablo 10. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programının, “Değerler Eğitimi” Kısımında Türkiye’nin Jeopolitik Konumunun Hangi Değerleri Kapsadığına İlişkin Verdiği Cevaplar

Tema	Kod	Öğretmen sayısı	Katılımcılar
Türkiye’nin jeopolitiği ilgili değerler	Vatanseverlik	23	SIÖ1, SIÖ3, SIÖ5, SIÖ8, SIÖ9, SIÖ10, SIÖ13, SIÖ14, SIÖ15, SOÖ1, SOÖ2, SOÖ3, , SOÖ4, SOÖ5, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ8, SOÖ10, SOÖ11, SOÖ12, SOÖ13, SOÖ14, SOÖ15
	Bağımsızlık	15	SIÖ1, SIÖ4, SIÖ10, SIÖ13, SIÖ14, SIÖ15, SOÖ1, SOÖ2, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ9, SOÖ10, SOÖ12, SOÖ13, SOÖ14
	Tasarruf ve sorumluluk	13	SIÖ1, SIÖ2, SIÖ8, SIÖ11, SIÖ13, SIÖ15, SOÖ2, SOÖ7, SOÖ8, SOÖ9, SOÖ10, SOÖ14, SOÖ15
	Özgürlük eşitlik	12	SIÖ4, SIÖ11, SIÖ13, SOÖ1, SOÖ2, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ9, SOÖ10, SOÖ12, SOÖ14, SOÖ15
	Barış	12	SIÖ2, SIÖ4, SIÖ13, SOÖ2, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ9, SOÖ10, SOÖ12, SOÖ13, SOÖ14, SOÖ15
	Sevgi saygı	9	SIÖ4, SIÖ7, SIÖ8, SIÖ11, SIÖ13, SOÖ2, SOÖ7, SOÖ12, SOÖ15
	Dayanışma	7	SIÖ4, SIÖ9, SIÖ14, SIÖ15, , SOÖ3, SOÖ11, SOÖ14
	Milli kültür	5	SIÖ6, SIÖ12 SOÖ4, SOÖ5, SOÖ8
	Hoşgörü	4	SIÖ7, SIÖ8, SIÖ9, SOÖ11
	Bilimsellik	2	SIÖ1, SIÖ4

Öğretmenlere altıncı olarak “Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nın, Değerler Eğitimi kısmında Türkiye’nin jeopolitik konumunun hangi değerleri kapsadığını düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin cevapları Tablo 57’de verilmiştir. Tablo 57 incelendiğinde, öğretmenlerin bu sorudaki görüşlerinin 10 kategoride toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin görüşleri en fazla “Harita okuryazarlığı” (f23) kodunda olduğu görülmektedir. Bu koda ilişkin öğretmelerin görüşlerinden bazı örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Bağımsızlık, bilimsellik, vatanseverlik, tasarruf ve sorumluluk değerlerini kapsadığını düşünüyorum.” SIÖ1.

İkinci olarak öğretmenler “Bağımsızlık” (f15) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, dayanışma, eşitlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik değerlerini kapsadığını düşünüyorum.” SIÖ4.

Üçüncü olarak öğretmenler “Tasarruf ve sorumluluk” (f13) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Özgürlük, vatanseverlik, bağımsızlık, sorumluluk, barış ve sevgi değerlerini kapsadığını düşünüyorum.” SOÖ2.

Dördüncü olarak öğretmenler “Barış” (f12) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir. “Bağımsızlık, barış, özgürlük, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik.” SIÖ13.

Beşinci olarak öğretmenler “Barış” (f12) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Bağımsızlık – Barış – Özgürlük – Sorumluluk – Vatanseverlik.” SOÖ6.

Altıncı olarak öğretmenler “Sevgi, saygı” (f9) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Hoşgörü, sorumluluk, saygı.” SIÖ7.

3.6.1.7. Öğretmenlerin Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Yeterlilik Düzeyi Hakkında Neler Söyleyebilirsiniz? Sorusuna İlişkin Bulgular

Tablo 11. Öğretmenlerin Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Yeterlilik Düzeyi Hakkında Verdiği Cevaplar

Tema	Kod	Öğretmen sayısı	Katılımcılar
Türkiye'nin jeopolitiğinin ders kitaplarındaki yeterlilik düzeyi	Yetersiz	14	SIÖ3, SIÖ4, SIÖ5, SIÖ7, SIÖ8, SIÖ9, SIÖ12, SIÖ13, SIÖ14, SIÖ15, SOÖ2, SOÖ4, SOÖ12, SOÖ15
	Kazanımlar yeterli	9	SIÖ1, SIÖ10, SOÖ3, SOÖ5, SOÖ6, SOÖ9, SOÖ11, SOÖ13, SOÖ14
	Harita uygulama	6	SIÖ11, SOÖ2, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ9, SOÖ15
	Teorik yüzeysel	6	SIÖ4, SIÖ14, SOÖ2, SOÖ7, SOÖ8, SOÖ10
	Görsel arttırma	5	SIÖ5, SIÖ14, SOÖ1, SOÖ7, SOÖ15
	Bilgi metinleri fazlaştırma	4	SIÖ5, SOÖ2, SOÖ6, SOÖ15
	Etkinlik çeşitliliği arttırma	3	SIÖ1, SIÖ5, SIÖ6,
	Jeopolitik konuma değinmiş	3	SIÖ2, SOÖ2, SOÖ15
	Farklı kitapların olması	2	SIÖ14, SOÖ15
	Karekod uygulama	2	SIÖ5, SIÖ11

Öğretmenlere yedinci olarak “Türkiye'nin jeopolitik konumunun Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki yeterlilik düzeyi hakkında neler söyleyebilirsiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin cevapları Tablo 11’de verilmiştir. Tablo 11 incelendiğinde, öğretmenlerin bu sorudaki görüşlerinin toplam 10 kategoride toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin görüşleri en fazla “Yetersiz” (f14) kodunda olduğu görülmektedir. Bu koda ilişkin öğretmelerin görüşlerinden bazı örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Yukarıda bahsettiğim programdaki yetersizlik ders kitaplarına da yansımıştır. Ders saati bakımından yetersiz ve geç dönemde verildiğini düşünüyorum.” SIÖ3. “Ders kitapları, mevcut program dâhilinde yazılmaktadır. Bu da yazarların verecekleri bilgilerin sınırlılıklarının belirlenmesi anlamına gelmektedir. Bu sınırlılık programlarda yer alan amaç, açıklamalar ve içeriğin dışına çıkılmayacağını gösterir. Bu açıdan bakıldığında Türkiye'nin jeopolitik konumuna ilişkin konular sadece teorik, yüzeysel olarak verildiği ve yetersiz kaldığını düşünüyorum.” SIÖ4. “Yeterli olmadığını düşünüyorum. Türkiye'nin Jeopolitik konumu öğrencilere tam anlamıyla kavratılması gerekiyor ki diğer konular çok daha anlaşılabilir bir şekilde kavratılabilirsin.” SOÖ2. “İçeriklerin öğrenciler açısından ülkemizi yeterince tanımalarında eksik kaldığını düşünüyorum.” SOÖ12.

İkinci olarak öğretmenler “Kazanımlar yeterli” (f9) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir:

“Kitaplar programda yer verilen kazanımları gerçekleştirme bakımından gayet yeterli durumdadır. Biraz daha etkinlik çeşitliliği sağlanabilir.” SIÖ1. *“Farklı yayınevlerine ait farklı ders kitapları bulunmakta... İçerikte birliğin sağlanmadığı kanısındayım. Görsel seçimlerinin daha dikkatli yapılması taraftarıyım. Konunun tarihi süreçlerin de dikkate alınarak açıklanması gerektiğini düşünüyorum.”* SIÖ14. *“Öğrencilere daha kalıcı bir şekilde öğretmemiz için yaşayarak öğrenme etkinliklerinin eklenmesi gerekir.”* SIÖ6.

3.6.1.8. Öğretmenlerin Türkiye’nin Jeopolitik Konumuyla İlgili Başka Hangi İçeriklerin Eklenmesini İsterdiniz? Sorusuna İlişkin Bulgular

Tablo 12. Öğretmenlerin Türkiye’nin Jeopolitik Konumuyla İlgili Başka Hangi İçeriklerin Eklenmesi İsteklerine İlişkin Verdiği Cevaplar

Tema	Kod	Öğretmen sayısı	Katılımcılar
İlave İçerik ekleme	Yeterli	8	SIÖ5, SIÖ13, SIÖ15, SOÖ4, SOÖ9, SOÖ12, SOÖ14
	Görsellik	7	SIÖ1, SIÖ6, SOÖ1, SOÖ4, SOÖ7, SOÖ11, SOÖ12
	Serbest okuma metinleri	6	SIÖ7, SIÖ8, SOÖ8, SOÖ10, SOÖ14, SOÖ15
	Yeni içerik ekleme	5	SIÖ2, SIÖ4, SIÖ9, SIÖ10, SOÖ10
	Dijital içerik paylaşımı	5	SIÖ1, SIÖ6, SOÖ6, SOÖ13, SOÖ15
	Güncel olaylar	4	SOÖ2, SOÖ5, SOÖ7, SOÖ10
	Etkinlik	4	SIÖ8, SIÖ12, SIÖ14, SOÖ15
	Kavram kazanım ekleme	2	SIÖ3, SIÖ4
	Dijital oyunlar	1	SIÖ11

Öğretmenlere sekizinci olarak “Türkiye’nin jeopolitik konumuyla ilgili başka hangi içeriklerin eklenmesini isterdiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin cevapları Tablo 12’de verilmiştir. Tablo 12 incelendiğinde, öğretmenlerin bu sorudaki görüşlerinin 9 kategoride toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin görüşleri en fazla “Yeterli” (f8) kodunda olduğu görülmektedir. Bu koda ilişkin öğretmelerin görüşlerinden bazı örnekler aşağıda sunulmuştur: *“İlkokul düzeyinde yeterli bence.”* SIÖ5. *“Yeterli buluyorum.”* SOÖ9. İkinci olarak öğretmenler “Görsellik artırma” (f7) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir:

“Kitaplarda QR-Kod uygulamalarına yer verilebilir. Bu kodlar aracılığıyla farklı video ve görsellerle daha çeşitli içeriklere ulaşılabilir. Gönderilen kitaplarla birlikte dijital içeriklerde paylaşılabilir.” SIÖ1. *“Ülkelerin karşılaştırılması. Avantaj ve dezavantajlarının vidolarla anlatılması yerinde olur.”* SIÖ6. *“Görsellerin konumu daha iyi açıklaması faydalı olacaktır.”* SOÖ1.

3.6.1.9. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersinin Türkiye’nin Jeopolitik Konumunu Öğretmede Yeterince Etkili Olduğunu Düşünüyor musunuz? Sorusuna İlişkin Bulgular

Tablo 13. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersinin Türkiye’nin Jeopolitik Konumunu Öğretmede Yeterince Etkili Olduğunu Düşüncesine İlişkin Verdiği Cevaplar

Tema	Kod	Öğretmen sayısı	Katılımcılar
Türkiye’nin	Yeterli	15	SIÖ1, SIÖ2, SIÖ5, SIÖ8, SIÖ10, SOÖ1, SOÖ3, SOÖ5,

jeopolitiğinin öğretimin etkililiği	Eksik	9	SOÖ6, SOÖ7, SOÖ9, SOÖ11, SOÖ13, SOÖ14, SOÖ15 SIÖ3, SIÖ4, SIÖ7, SIÖ11, SIÖ12, SOÖ2, SOÖ4, SOÖ8, SOÖ10
	Yeterli değil	6	SIÖ6, SIÖ9, SIÖ13, SIÖ14, SIÖ15, SOÖ12
	Teorikte kalıyor	2	SIÖ4, SOÖ2

Öğretmenlere dokuzuncu olarak “Sosyal Bilgiler dersinin, Türkiye'nin jeopolitik konumunu öğretmede yeterince etkili olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir: Öğretmenlerin cevapları Tablo 60'ta verilmiştir. Tablo 60 incelendiğinde, öğretmenlerin bu sorudaki görüşlerinin 4 kategoride toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin görüşleri en fazla “Yeterli” (f15) kodunda olduğu görülmektedir. Bu koda ilişkin öğretilerin görüşlerinden bazı örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Yer verilen kazanımların bunu gerçekleştirecek düzeyde olduğunu düşünüyorum. Bu noktada önemli olan öğretmenin bu kazanımları nasıl aktardığıdır.” SIÖ1. *“4. sınıf düzeyi için farkındalık kazandırmada yeterli olarak görüyorum.”* SIÖ2. *“Ortaokul seviyesinde yeterli ve etkili düzeyde olduğunu düşünüyorum. Öğrencilerde temel kavramların öğretilmesi ilerleyen eğitim seviyelerinde konuyu daha detaylı öğrenmelerinde kendilerine yeteceğini düşünüyorum.”* SOÖ6. *“Ortaokul düzeyi için yeterli buluyorum.”* SOÖ7.

3.6.1.10. Öğretmenlerin Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun Önemine İlişkin Öğrencilerin Bilinç Düzeyi Ne Durumdadır? Sorusuna İlişkin Bulgular

Tablo 14. Öğretmenlerin Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun Önemine İlişkin Öğrencilerin Bilinç Düzeyi Nedir Sorusuna Verdiği Cevaplar

Tema	Kod	Öğretmen sayısı	Katılımcılar
Türkiye'nin jeopolitiğine ilişkin öğrencilerin bilinç düzeyi	Bilinç düzeyi yetersiz	18	SIÖ1, SIÖ3, SIÖ4, SIÖ5, SIÖ6, SIÖ7, SIÖ8, SIÖ9, SIÖ11, SIÖ12, SIÖ13, SIÖ14, SIÖ15, SOÖ2, SOÖ4, SOÖ6, SOÖ8, SOÖ13
	Orta seviyede	10	SIÖ2, SOÖ1, SOÖ3, SOÖ5, SOÖ7, SOÖ9, SOÖ11, SOÖ12, SOÖ14, SOÖ15
	Öğretmenin tercihine bırakılmış	3	SIÖ3, SOÖ10, SOÖ12
	Daha fazla anlatılmalı	2	SIÖ12, SOÖ10
	İller arasındaki öğrenci farklılıkları	1	SIÖ14
	Fikrim yok	1	SIÖ10

Öğretmenlere onuncu olarak “Türkiye'nin jeopolitik konumunun önemine ilişkin öğrencilerin bilinç düzeyi ne durumdadır?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin cevapları Tablo 14'te verilmiştir. Tablo 14 incelendiğinde, öğretmenlerin bu sorudaki görüşlerinin 6 kategoride toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin görüşleri en fazla “Bilinç düzeyi yetersiz” (f18) kodunda olduğu görülmektedir. Bu koda ilişkin öğretilerin görüşlerinden bazı örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Sınav odaklı yapılan öğretim çalışmaları öğrencilerin bu anlamda yeterli bilinç düzeyine erişmelerini engellemektedir.” SIÖ1. *“İlkokul düzeyinde pek fazla değil.”* SIÖ5. *“Yeterli bilince sahip olduklarını düşünmüyorum. Geçmiş, şu an ve gelecekteki politikaların jeopolitik*

konumla bağlantısını kuramıyorlar.” SOÖ2. “Maalesef öğrenciler sosyal meydanın etkisi ve siyasi gündemin kendilerine hitap etmediklerini düşündüğü için jeopolitik konunun özellikleri, bunun avantaj ve dezavantajları gibi konulara çok fazla ilgi göstermemekte bu da özel ilgisi bulunan öğrenciler dışında bilinç düzeylerinin derste anlatılan temel kavramlar düzeyinde kalmasına neden olmaktadır.” SOÖ6. “Bazı öğrenciler kolay öğrenirken bazıları bu konuda zorlanabilmektedir.” SOÖ1. “Soyut düşünme becerisi düşük öğrencilerde algılama gücü zayıf olmakla birlikte daha çok kavramlarla arası iyi, ilişkilendirme gücü üst düzey öğrencilerde bilinç düzeyi yüksektir. Oranlama yaparsak sayıca oldukça az öğrenci bu bilince sahip diyebiliriz.” SOÖ7.

3.6.1.11. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Türkiye'nin Jeopolitiğini Öğretirken Kullandıkları Yöntemlere İlişkin Bulgular

Tablo 15. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Türkiye'nin Jeopolitiğini Öğretirken Kullandıkları Yöntemlere İlişkin Verdiği Cevaplar

Tema	Kod	Öğretmen sayısı	Katılımcılar
Türkiye'nin jeopolitiğinin öğretiminde kullanılan yöntemler	Anlatım	27	SIÖ1, SIÖ2, SIÖ3, SIÖ5, SIÖ6, SIÖ7, SIÖ8, SIÖ9, SIÖ10, SIÖ11, SIÖ12, SIÖ13, SIÖ14, SIÖ15, SOÖ1, SOÖ2i, SOÖ3, SOÖ4, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ8, SOÖ9, SOÖ10, SOÖ11, SOÖ12, SOÖ13, SOÖ15
	Soru-cevap	14	SIÖ1, SIÖ3, SIÖ4, SIÖ9, SIÖ10, SOÖ2, SOÖ4, SOÖ5, SOÖ6, SOÖ8, SOÖ9, SOÖ11, SOÖ13, SOÖ15
	Tartışma	8	SIÖ1, SIÖ3, SIÖ4, SOÖ5, SOÖ9, SOÖ11, SOÖ13, SOÖ15
	Örnek olay	4	SIÖ1, SIÖ13, SIÖ15, SOÖ15
	Gösterip yaptırma	3	SIÖ4, SOÖ1, SOÖ4
	Araştırma ve proje yöntemi	3	SIÖ1, SIÖ13, SOÖ10
	Gözlem inceleme	2	SIÖ1, SOÖ2
	İşbirlikli öğrenme	1	SOÖ10
	Akran öğretimi	1	SOÖ10
	Sunuş	1	SOÖ14
Buluş	1	SOÖ14	

Öğretmenlere on birinci olarak “Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin Türkiye'nin jeopolitiğini öğretirken kullandıkları yöntemler” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin cevapları Tablo 15’te verilmiştir. Tablo 15 incelendiğinde, öğretmenlerin bu sorudaki görüşlerinin 11 kategoride toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin görüşleri en fazla “Anlatım” (f27) kodunda olduğu görülmektedir. Diğerleri, “Soru cevap” (f14), “Tartışma” (f18) , “Örnek olay” (f4), “Araştırma ve proje yöntemi” (f3), “Gösterip yaptırma” (f3), “Gözlem inceleme” (f2), “İşbirlikli öğrenme” (f1), “Akran öğretimi” (f1), “Sunuş” (f1), “Buluş” (f1) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir.

3.6.1.12. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Türkiye'nin Jeopolitiğini Öğretirken Kullandıkları Tekniklere İlişkin Bulgular

Öğretmenlere on birinci olarak “Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin Türkiye'nin jeopolitiğini öğretirken kullandıkları teknikler” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin cevapları Tablo 16’da verilmiştir. Tablo 16 incelendiğinde, öğretmenlerin bu sorudaki görüşlerinin 14 kategoride toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin görüşleri en fazla “Geleneksel” (f21)

kodunda olduğu görülmektedir. Diğerleri, “Soru cevap” (f14), “Yaz paylaş öğren” (f3), “Kümeleme” (f3), “Eğitsel oyunlar” (f3), “Yaratıcı drama” (f3), “Serbest kürsü” (f2), “Köşeleme” (f2), “Konuşma Halkası” (f2), “Gösteri tekniği” (f2), “Altı şapka” (f1), “Rol oynama” (f1), “Akvaryum” (f1), “Güç” (f1) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir.

Tablo 16. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Türkiye'nin Jeopolitiğini Öğretirken Kullandıkları Tekniklere İlişkin Verdiği Cevaplar

Tema	Kod	Öğretmen sayısı	Katılımcılar
Türkiye'nin jeopolitiğinin öğretiminde kullanılan yöntemler	Geleneksel	21	SIÖ5, SIÖ6, SIÖ7, SIÖ8, SIÖ9, SIÖ10, SIÖ11, SIÖ12, SIÖ14, SIÖ15, SOÖ1, SOÖ2, SOÖ3, SOÖ5, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ8, SOÖ11, SOÖ12, SOÖ13, SOÖ14
	Beyin fırtınası	4	SIÖ1, SOÖ6, SOÖ9, SOÖ15
	Kümeleme	3	SIÖ1, SIÖ13, SOÖ9
	Yaz paylaş öğren	3	SIÖ1, SIÖ2, SIÖ3
	Yaratıcı drama	3	SIÖ1, SIÖ7, SIÖ8
	Eğitsel oyunlar	3	SIÖ4, SOÖ2, SOÖ10
	Konuşma Halkası	2	SIÖ4, SIÖ13, SOÖ10
	Köşeleme	2	SIÖ1, SOÖ9
	Serbest kürsü	2	SIÖ1, SOÖ11
	Gösteri tekniği	2	SOÖ4, SOÖ15
	Akvaryum	1	SIÖ1
	Rol oynama	1	SOÖ15
	Güç	1	SIÖ1
	Altı şapkalı	1	SOÖ10

3.6.1.13. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Türkiye'nin Jeopolitiğini Öğretirken Kullandıkları Araç-Gereçlere İlişkin Bulgular

Tablo 17. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Türkiye'nin Jeopolitiğini Öğretirken Kullandıkları Araç-Gereçlere İlişkin Verdiği Cevaplar

Tema	Kod	Öğretmen sayısı	Katılımcılar
Harita		21	SIÖ1, SIÖ2, SIÖ3, SIÖ4, SIÖ8, SIÖ10, SIÖ11, SIÖ13, SIÖ15, SOÖ1, SOÖ2, SOÖ3, SOÖ4, SOÖ5, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ8, SOÖ9, SOÖ11, SOÖ12, SOÖ15
Akıllı tahta		16	SIÖ3, SIÖ4, SIÖ7, SIÖ12, SIÖ13, SIÖ14, SOÖ1, SOÖ2, SOÖ3, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ8, SOÖ9, SOÖ13, SOÖ14, SOÖ15
Küre		10	SIÖ4, SIÖ11, SIÖ15, SOÖ1, SOÖ2, SOÖ4, SOÖ7, SOÖ9, SOÖ11, SOÖ15
Ders kitapları		6	SIÖ4, SIÖ9, SOÖ4, SOÖ5, SOÖ6, SOÖ11
Atlas		3	SIÖ2, SIÖ4, SIÖ15
Fotoğraflar		2	SIÖ4, SOÖ8
Slâyt		2	SOÖ5, SOÖ12

Gazeteler	2	SIÖ4, SIÖ9
Etkinlik kâğıtları	1	SIÖ3
Krokiler	1	SIÖ4

Öğretmenlere on birinci olarak “Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin Türkiye’nin jeopolitiğini öğretirken kullandıkları araç-gereç” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin cevapları Tablo 17’de verilmiştir. Tablo 17 incelendiğinde, öğretmenlerin bu sorudaki görüşlerinin 10 kategoride toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin görüşleri en fazla “Harita” (f21) kodunda olduğu görülmektedir. Diğerleri, “Akıllı tahta” (f16), “Küre” (f16), “Ders kitapları” (f6), “Atlas” (f5), “Gazeteler” (f2), “Slâyt” (f2), “Fotoğraflar” (f2), “Etkinlik kâğıtları” (f1), “Krokiler” (f1) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir.

3.6.1.14. Öğretmenlerin Türkiye’nin Jeopolitik Konumunun Daha İyi Nasıl Öğretilbileceği Hakkında Önerilerine İlişkin Bulgular

Tablo 18. Öğretmenlerin Türkiye’nin Jeopolitik Konumunun Daha İyi Nasıl Öğretilbileceği Hakkında Önerilerine İlişkin Verdiği Cevaplar

Tema	Kod	Öğretmen sayısı	Katılımcılar
Türkiye’nin jeopolitiğinin öğretimine ilişkin öğretmen önerileri	Farklı yöntem ve teknik kullanma	15	SIÖ1, SIÖ2, SIÖ4, SIÖ7, SIÖ8, SIÖ10, SIÖ13, SIÖ14, SIÖ15, SOÖ4, SOÖ5, SOÖ7, SOÖ12, SOÖ13, SOÖ15
	Görsellikle zenginleştirme	8	SIÖ1, SIÖ7, SIÖ13, SIÖ14, SOÖ1, SOÖ13, SOÖ14, SOÖ15
	Web 2.0 araçları	7	SIÖ5, SIÖ7, SIÖ8, SIÖ13, SOÖ1, SOÖ13, SOÖ15
	Okuma kitapları kullanma	5	SIÖ1, SIÖ13, SOÖ2, SOÖ6, SOÖ10
	Dijital materyalin MEB tarafından hazırlanması	5	SIÖ1, SIÖ14, SOÖ11, SOÖ13, SOÖ15
	Ders kitaplarının zenginleştirilmesi	4	SOÖ2, SOÖ6, SOÖ8, SOÖ10
	Öğretmenler kendilerini yetiştirmesi	3	SIÖ1, SIÖ14, SOÖ15
	Konu yoğunluğu azaltılmalı	2	SIÖ6, SOÖ12
	Uzman Kişilerin sınıfa çağırılması	2	SIÖ11, SIÖ14
	Animasyonlar kullanılması	2	SIÖ5, SIÖ14

Öğretmenlere onuncu olarak “Türkiye’nin jeopolitik konumunun daha iyi nasıl öğretilbileceği hakkında önerileriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin cevapları Tablo 18’de verilmiştir. Tablo 18 incelendiğinde, öğretmenlerin bu sorudaki görüşlerinin 10 kategoride toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin görüşleri en fazla “Farklı yöntem ve teknik kullanma” (f15) kodunda olduğu görülmektedir. Bu koda ilişkin öğretmelerin görüşlerinden bazı örnekler aşağıda sunulmuştur.

“Öğretmenlerin konuyla ilgili sahip olduğu bilgiler artırılabilir. Öğretmenlerin bu konunun öğretiminde farklı yöntem ve teknikleri kullanmaları sağlanabilir. Farklı video ve görsel içeriklere yer verilebilir. Bu konuyla ilgili okuma kitaplarının kullanımı artırılabilir.” SIÖ1.
“Dramatizasyon ya da örnek olay yöntemleri kullanılarak etkili öğrenme sağlanabilir.” SIÖ2.

“Yukarda önerdiğimiz somutlaştırmaya yönelik etkinlikler ve jeopolitik konumun önemine vatan ve millet sevgisi kavramlarıyla bütünleştirilerek arttırılabileceğini düşünüyorum.” SOÖ4. “Artırılmış gerçeklik uygulamalarından faydalanılabilir, animasyon filmlerle zenginleştirmeler yapılabilir, jeopolitik konumumuzun avantaj ve dezavantajlarını anlatan kutu oyunları tasarlanabilir. Alan uzmanlarından hizmet içi eğitimler alınabilir. Eğitim fakültelerinde coğrafya alan bilgisi ders saatleri artırılabilir.” SIÖ14.

3.6.1.15. Öğretmenlerin Türkiye'nin Jeopolitik Konumunu Anlatırken Öğrencilerin Yeterince Bilinçlenip Bilinçlenmediklerine İlişkin Bulgular

Tablo 19. Öğretmenlerin Türkiye'nin Jeopolitik Konumunu Anlatırken Öğrencilerin Yeterince Bilinçlenip Bilinçlenmediklerine İlişkin Verdiği Cevaplar

Tema	Kod	Öğretmen sayısı	Katılımcılar
Türkiye'nin jeopolitiğine ilişkin öğretmenlerin öğrencileri bilinçlendirme düzeyi	Hayır	13	SIÖ1, SIÖ4, SIÖ7, SIÖ8, SIÖ9, SIÖ12, SIÖ13, SIÖ14, SIÖ15, SOÖ2, SOÖ4, SOÖ6, SOÖ7
	Evet	6	SOÖ3, SOÖ5, SOÖ11, SOÖ12, SOÖ13, SOÖ14
	Farkındalıkları artı	3	SIÖ6, SIÖ10, SOÖ10
	Başlangıç	3	SIÖ5, SIÖ11, SIÖ15
	Öğretmene bağlı	2	SOÖ8, SOÖ15
	Orta düzeyde	2	SIÖ2, SOÖ1
	Ezberin ötesine geçemiyoruz	1	SIÖ11
	Sınav odaklı hazırlanma	1	SIÖ1
	Ders satı yeterli değil	1	SIÖ6

Öğretmenlere onuncu olarak “Türkiye'nin jeopolitik konumunu anlatırken öğrencilerin yeterince bilinçlendiklerini düşünüyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin cevapları Tablo 19'da verilmiştir. Tablo 19 incelendiğinde, öğretmenlerin bu sorudaki görüşlerinin 9 kategoride toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin görüşleri en fazla “Hayır” (f13) kodunda olduğu görülmektedir. Bu koda ilişkin öğretmenlerin görüşlerinden bazı örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Hayır. Yapılan sınav odaklı öğretim çalışmaları derslerin etkililiğini azaltmaktadır. Öğrenciler bu konunun önemine odaklanmak yerine soru olarak karşılıklarına çıkınca nasıl çözeceklerine odaklanmaktadır.” SIÖ1. “Konunun çok yüzeysel olduğunu ve yeterince bilinçlendirme olmadığını düşünüyorum.” SIÖ8. “Düşünmüyorum. Sosyal bilgiler dersinde o kadar çok kazanım var ki jeopolitik konuyla ilgili olan kısımlar yetersiz bence.” SIÖ13. “Kesinlikle hayır. Tamamen bilgi düzeyinde kalan bir durumdur.” SIÖ15.

4. Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada: Türkiye'nin jeopolitik konumuna ait içerik 2018 Sosyal Bilgiler öğretim programında ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarında nasıl yer almakta ve bu konuda öğretmen görüşleri nelerdir? Araştırmanın problem cümlesine bağlı olarak Türkiye'nin jeopolitik konumuna ilişkin içerik 2018 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında nasıl yer almaktadır? Türkiye'nin jeopolitik konumuna ilişkin içerik MEB tarafından önerilen kitaplarda nasıl

şekillenmiştir? “Sosyal Bilgiler öğretiminde Türkiye’nin jeopolitik konumunun içeriği ve işleniş biçimi ile ilgili öğretmenlerin görüşleri nelerdir?” sorusu alt problemlere ayrılarak cevaplanmaya çalışılmıştır.

4.1. Birinci Alt Probleme Ait Tartışma ve Sonuç

Türkiye’nin jeopolitik konumuna ilişkin içerik, “2018 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında nasıl yer almaktadır?” sorusuna bağlı olarak incelenmiştir. Bu soruya ilişkin cevaplar aşağıdadır:

MEB Öğretim Programları başlığı ile Jeopolitiğin sosyal ve kültürel alt boyutlarına dikkat çekmiştir. “Bireyin ve toplumun değişen ihtiyaçları, öğrenme öğretme teori ve yaklaşımlarındaki yenilik ve gelişmeler bireylerden beklenen rolleri de doğrudan etkilemiştir.” Bu cümle ile gelişen hayat ile bireyim zamana ayak uydurması gerektiği düşünülmüştür. Maddi ve manevi potansiyelimizin karşılanarak kültür ve sosyal alt boyutu ilişkilendirilebilir.

“Öğretim Programlarının Amaçları” başlığı ile “1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 2. maddesinde ifade edilen “Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları” ile “Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri” esas alınarak hazırlanmıştır.” Jeopolitiğin yönetim, kültür ve sosyal alt boyutu ile ilişkilendiği düşünülebilir.

“Öğretim Programlarının Perspektifi” Milli Eğitimin Temel Amaçları doğrultusunda jeopolitiğin yönetim alt boyutunu değerli kılmaktadır.

“Değerlerimiz” başlığında jeopolitiğin; sosyal, kültürel ve yönetim alt boyutlarıyla bağlı olduğuna yorumlanabilir. Kök değerlerimizin varlığı kavramı içinde yer alan “bütün eğitim sürecinin nihai gayesi ve ruhu olan değerlerimiz” cümlesi Türkiye’nin jeopolitik konumunun alt boyutları olan kültür, sosyal ve yönetim alt boyutlarıyla ilişkili olduğu sonucunu çıkartabiliriz.

“Yetkinlikler” başlığında şu cümleyle: “Vatandaşlıkla ilgili yetkinlik ise bireyleri, toplumsal ve siyasal kavram ve yapılarla ilişkin bilgiye, demokratik ve aktif katılım kararlılığına dayalı olarak medeni hayata tam olarak katılmaları için donatmaktadır.” jeopolitiğin sosyal ve kültür alt boyutuna değinildiği söylenebilir.

“Öğretim Programlarında Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımı” başlığında ise: “Bu sebeple söz konusu özellikleri tek bir zamanda ölçmek yerine süreç içindeki değişimleri dikkate alan ölçümler kullanmak esastır.” jeopolitiğin kültür alt boyutuna değinildiği düşünülebilir.

4.2. İkinci Alt Probleme Ait Tartışma ve Sonuç

“Türkiye’nin jeopolitik konumuna ilişkin içerik MEB tarafından önerilen kitaplarda nasıl şekillenmiştir?” sorusuna bağlı olarak incelenmiştir. Bu soruya ilişkin cevaplar aşağıdadır:

Atmaca, Toygur ve Çamurcu (2022). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında coğrafi konum ile ilgili kazanımların tamamı coğrafya konularının aktarıldığı “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında bulunmaktadır.

Atmaca, Toygur ve Çamurcu (2022), göre dikkat çekici hususlardan biri de Sosyal Bilgiler ders kitaplarında jeopolitik konum kavramına herhangi bir ana başlık veya alt başlıkta yer verilmeyiştir. Jeopolitik konum kavramı 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında “Göreceli Konum” alt başlığı ile bir paragraf düzeyinde anlatılmaktadır. Yapılan incelemeler sonucu da Sosyal Bilgiler MEB ders kitaplarında, jeopolitiğin değişen ve değişmeyen ana unsurları ve alt boyutlarının dengeli dağıtıldığına ulaşılmıştır. Bununla birlikte Kuş, Merey ve Karatekin (2013) çalışmalarında özellikle 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında en çok vatanseverlik değerine önem verildiğine vurgu yapmaktadır. Ballı ve Kartal (2020) Sosyal Bilgiler ders kitaplarında coğrafi konuma verilen önemden hareket ederken Türkiye'nin jeopolitik konumunun eğitimin siyasal işlevine bir örnek teşkil ettiğine dikkat çekmektedir. Bu bağlamda düşünülduğünde (İnal 2004), her ülkenin milli devlet fikirlerini ders kitaplarına yansıttığını belirtmektedir. Bu noktadan hareket edildiğinde Türkiye'nin jeopolitiği ile ilgili özellikler Sosyal Bilgiler ders kitaplarında devletin milli politikasının aktarılmasında epey bir öneme sahip olduğu açıkça görülebilecektir.

4.3. Üçüncü Alt Probleme Ait Tartışma ve Sonuç

Türkiye'nin jeopolitik konumu ile ilgili olarak, öğretmenlerin genellikle basmakalıp ifadeleri (Türkiye üç kıtanın birleştiği, boğazlara sahip olduğu önemli petrol yataklarına sahip olduğu vb.) kullandıkları belirlenmiştir (Özey, 2019).

Ayrıca öğretmenlerin, Türkiye'nin jeopolitik konumunun önemine vakıf buldukları, ama bunu öğrencilere aktarmakta güçlük çektiğine bilgisine ulaşılmıştır (Özey, 2019: 6).

Öğretmenler ayrıca Türkiye'nin jeopolitik konumunun avantajları bulunmuş olduğu önemli mevkiden dolayı dezavantaja dönüşebilmektedir. Örnek olarak Orta Doğu'nun petrol yataklarına yakın olmamız bu bölgelerde meydana gelen olayların (göç) ülkemizi etkilediklerini vurgulamışlardır.

Öğretmenler, Türkiye'nin jeopolitik konumunu öğretirken ellerinde bulunan her türlü materyallerden faydalandıklarını söylemişlerdir: “Kabartma haritalar”, “etkinlik kâğıtları”, “yazılı edebi türler” öğretmenlerimiz bunları kullandıklarını ifade etmişlerdir.

Öğretmenler, 2018 SBDÖP'deki eksikliklerin aynen ders kitaplarına da yansıdığını söylemektedirler: “Ders kitapları, mevcut program dâhilinde yazılmaktadır. Bu da yazarların verecekleri bilgilerin sınırlılıklarının belirlenmesi anlamına gelmektedir. Bu sınırlılık programlarda yer alan amaç, açıklamalar ve içeriğin dışına çıkılmayacağını gösterir. Bu açıdan bakıldığında Türkiye'nin jeopolitik konumuna ilişkin konular sadece teorik, yüzeysel olarak verildiği ve yetersiz kaldığını düşünüyorum.” SİÖ4 öğretmenimiz ifade etmiştir.

Öğretmenler jeopolitik kavramının bu yaş düzeyindeki öğrencilere biraz ağır gelmekte olduğunu dile getiriyorlar. Bu farklılık 4. sınıf öğretmenleri ile 5, 6, ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler öğretmenleri arasında farklar olduğuna bilgisine ulaşılmıştır. Bu çalışmada ilkököl ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinin Türkiye'nin jeopolitiğinin öğretiminde önemli etkilere sahip olduğu ortaya konmuştur. Değirmenci (2019) Sosyal Bilgiler öğretmen adayları üzerinde yaptığı çalışmada benzer bulgulara ulaşılmıştır. Diğer taraftan Demirkaya da

(2015) coğrafya öğretmen adayları üzerinde yaptığı çalışmada benzer bulgulara ulaşmıştır. Balcı (2012) ise Türkiye'nin coğrafi konumunun değişik yöntemler ile öğretilmesinin önemine dikkat çekmiştir. Bununla birlikte Değirmenci (2015) Türkiye'nin jeopolitiği üzerine yapılan çalışmaların sınırlı olmasına dikkat çekmektedir.

Karadağ (2008), İlhan (2010), Karabulut (2013), Tarakçı (2014), Özey (2019), çalışma ve araştırmalarında Türkiye'nin jeopolitik konumunun önemine dikkat çekmişlerdir. Benzer şekilde bu çalışmaya katılan ilkokul sınıf öğretmenleri ve ortaokul Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile yapılan görüşmelerde de öğretmenler, Türkiye'nin jeopolitik konumun önemini vurgulamışlar, bu konu üzerindeki eğitimin önemine işaret etmişlerdir.

Sonuç olarak, ders kitaplarında ve öğretmen görüşlerinde ifade edilen Türkiye'nin jeopolitik konumu belirli kalıp yargılara dayanmaktadır: Bu durum 2018 SBDÖP'in amaçlı uzamsal sentez yeteneğini gerçekte öğrenmesine engel olmakta ve çok boyutlu düşünme becerisini kırmaya temel teşkil etmektedir (Köşker, 2015).

4.4. Öneriler

Bu araştırma 2020 yılında yayınlanan Sosyal Bilgiler ders kitaplarında, 2018 SBDÖP'de ve öğretmen görüşlerinin Türkiye'nin jeopolitik konumu olgusuna nasıl yer verildiğini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre aşağıdaki öneriler sunulabilir:

1. 2018 SBDÖP'de jeopolitik duruma ilişkin kazanımların sayısı artırılarak bu konuya her sınıf seviyesinde yer verilebilir. Potansiyel program geliştirme çalışmalarında, Türkiye'nin jeopolitik konumuyla bağlantılı kazanımlara daha fazla yer verilebilir.
2. Özellikle 4. sınıf düzeyinde öğretmenlik yapan sınıf öğretmenlerinin Türkiye'nin jeopolitik konumu hakkında daha fazla inceleme, kitap okuma, araştırma yapmaları önerilebilir.
3. Tüm sınıf düzeyinde Türkiye'nin jeopolitik konumu hakkında öğretmenleri bilgilendirecek dijital materyaller MEB tarafından okullara gönderilebilir.
4. Eğitim sisteminin bir bütün olduğu düşünülürse Türkiye'nin jeopolitik konumunun diğer derslerin ders kitaplarında yer alma durumlarının da araştırılması önerilir. Böylece farklı derslerin ders kitaplarında da Türkiye'nin jeopolitik konumuna ne düzeyde yer verildiği belirlenebilir.
5. Türkiye'nin jeopolitik konumu öğretimi ile ilgili okullarda yapılan çalışmalarda öğrenci görüşleri de alınabilir.
6. Farklı yıllarda okutulan Sosyal Bilgiler ders kitaplarında Türkiye'nin jeopolitik konumunun yer alma durumlarının karşılaştırmasına yönelik araştırma yapılması önerilir.
7. Bu araştırma Türkiye'nin jeopolitik konumunun Sosyal Bilgiler alanında yapılmıştır. Bunun yanında belirlenecek başka ülkelerdeki benzer ders ve programlarda kıyaslama da yapılabilir.

Kaynakça

- Atmaca, D. Toygur, H. ve Çamurcu, H. (2022). "Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Coğrafi Konum Kavramının Değerlendirilmesi." *Kapadokya Eğitim Dergisi*, 3(1), 1-7.
- Azer, H. (2020). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabı*. Ankara: Ekoyay Yayıncılık.
- Balcı, F.E ve Kartal, S. (2020). "Eğitimin Siyasal İşlevi; Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Örneği". *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(1), 36-49.
- Cilga, İ. (1999). Türkiye'de Çocuk Hakları Çalışmaları. 2. *Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi*. B. Onur (Ed.), Ankara: A.Ü. Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, 506-516.
- Değirmenci, Y.(2019). Öğretmen Adaylarının Bakış Açısıyla Türkiye'nin Coğrafi Konumunun İncelenmesi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayfa 91-110 5/2 Ekim Ağrı.
- Demirkaya, H. (2015). "Coğrafya Öğretmen Adaylarının Türkiye'nin Yakın Gelecekteki Uluslararası İlişkilerine Bakışı: Bir Coğrafya Okuryazarlığı Analizi". *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt 2, Sayı 3 Haziran 2015.
- Erdem, M. ve Akkoyunlu, B. (2002). "Bilgi okuryazarlığı becerileri ve bu becerilerin öğrencilere kazandırılması için düzenlenecek öğrenme ortamlarının özellikleri". *Journal of Qafqaz University*, 9, 125-132.
- İnal, K. (2004). *Eğitim ve İktidar* (1. Baskı). Ankara: Ütopya Yayınları.
- Karabulut, B. (2013). *Uluslar arası İlişkilerde Anahtar Kavramlar* (2. Baskı). Ankara: Barış Kitabevi.
- Köşker, N. (2015). "Beşeri coğrafya ve mekânsal bilginin endoktrinasyonu: jeopolitik konum örneği." Kırıkkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi Anabilim Dalı, Kırıkkale.
- Kuş, Z. Merey, Z. ve Karatekin, K (2013). "İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Değerler". *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt 11, No. 25, 183-214, Haziran 2013.
- MEB.(2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı*, Ankara <https://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.adresinden> alınmıştır.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. London: Sage.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. Ankara. MEB. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Sami Tüysüz, 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (Ankara: Tuna Matbaacılık, 2019), 63.

- Özey R. (2019). *Türkiye'nin Jeopolitiği Değişimler ve Öncelikleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Özey R. ve Ünlü M. (2020). *Türkiye'nin coğrafyası ve Jeopolitiği*. Aktif Yayınları.
- Özey, R. (2019). *Türkiye'nin Jeopolitiği* (3.Basım). Ankara: Pegem Yayınları.
- Özsoy, Y. Özyürek, M. ve Eripek, S. (1997). *Özel eğitime muhtaç çocuklar: Özel eğitime giriş* (8. Baskı). Ankara: Karatepe Yayınları.
- Sarılarhamamı H. ve Demirkaya H.(2021). “Özel Gereksinimli Öğrencilerin Eğitiminde Sosyal Bilgiler Dersinin Yeri ve Önemi”. *International Journal of Field Education*, 7 (1), 131-155.
- Şahin, E. (2019). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6 Ders Kitabı*. Ankara: Anadol Yayıncılık.
- Tarakçı, N. (2014). *Türkiye Merkezli Jeopolitik Analizler* (1.Basım). Ankara: Tasam.
- Türk Dil Kurumu (2023, 4 Şubat). Sözlük <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 04 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
- Türkiye'nin Yüzölçümü Nedir? (2023, 10 Ocak). <https://turkiyenin-yuzolcumu.nedir.org/> adresinden 10 Ocak 2023 tarihinden alınmıştır.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldız, F.(2012). Türkiye'nin Jeopolitik Konumu Bağlamında Avrupa Birliği Enerji Politikaları (Yüksek Lisans Tezi), <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden alınmıştır.